

وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
معاونت برنامه‌ریزی و توسعه

پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات
وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

تاریخچه و سیر تحول تشکیلاتی و ساختاری

وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

در یکصد سال اخیر

(جلد اول)

پژوهش و نگارش

علی بنیادی نائینی، رضا خانی، کمیل رودی

سرشناسه: بنیادی نائینی، علی، ۱۳۵۷ -
عنوان و نام پدیدآور: تاریخچه و سیر تحول تشکیلاتی و ساختاری وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در یکصد سال
اخیر/مؤلف علی بنیادی نائینی، رضا خانی، کمیل رودی.

مشخصات نشر: تهران: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات، ۱۳۸۹.

مشخصات ظاهری: ج.

شابک: ۳۰۰۰۰ ریال: ۸-۰۴-۵۸۱۸-۶۰۰-۹۷۸

وضعیت فهرست‌نویسی: فیفا

موضوع: ایران وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

شناسه افزوده خانی، رضا

شناسه افزوده: رودی، کمیل

شناسه افزوده: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات

رده‌بندی کنگره: ۱۳۸۹ ۱۹۲/۷۷۸۶۱۷۸۶ JQ

رده‌بندی دیویی: ۴۱-۵۵۰/۵۴

شماره کتابشناسی ملی: ۲۱۰۴۰۷۵

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
معاونت برنامه‌ریزی و توسعه

تاریخچه و سیر تحول تشکیلاتی و ساختاری وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در یکصد سال اخیر (جلد ۱)

ناشر: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات

پژوهش و نگارش: علی بنیادی نائینی، رضا خانی، کمیل رودی

ویراستار ادبی: فاطمه میرجعفری

ویراستار علمی: علی بنیادی نائینی

نوبت چاپ: اول - بهمن ۱۳۸۹

شمارگان: ۱۲۰۰ نسخه

قیمت: ۳۰/۰۰۰ ریال

شابک: ۸-۰۴-۵۸۱۸-۶۰۰-۹۷۸

چاپخانه: پیمان نواندیش

همه حقوق این اثر برای پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی محفوظ است.

در صورت تخلف پیگرد قانونی دارد.

نشانی: تهران، پانین تر از میدان ولیعصر (عج)، خیابان دمشق، شماره ۹، پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات

صندوق پستی ۶۴۷۴-۱۴۱۵۵ تلفن: ۸۸۹۱۹۱۷۷ دورنگار: ۸۸۸۹۳۰۷۶ Email: nashr@ricac.ac.ir

فهرست مطالب

پیشگفتار	۱۵
مقدمه	۱۷

بخش اول: تشکیلات و ساختار سازمانی

فصل اول: مبانی نظری ساختار سازمانی

تعریف مدیریت	۲۵
تعریف سازمان	۲۵
وظایف مدیریتی	۲۶
فراگرد سازماندهی	۲۷
سازمان رسمی و غیر رسمی	۲۷
ساختار سازمانی	۲۷

۲۸	 مبنای طراحی واحدهای سازمانی
۲۹	 عوامل تعیین کننده ساختار سازمانی
۲۹	 ابعاد ساختار سازمانی

فصل دوم: دولت و ساختار سازمانی

۳۲	 تعاریف اصطلاحات ساختاری دستگاه‌های دولتی
۳۳	 تعاریف تشکیلاتی

بخش دوم: سیر تحولات ساختاری و تشکیلاتی عرصه فرهنگ و هنر پیش از انقلاب اسلامی

فصل سوم: شکل‌گیری وزارتخانه‌ها و دولت در ایران تا سال ۱۲۸۹ ه. ش

۳۹	 معنای وزیر و وزارت
۴۰	 آغاز تشکیل وزارتخانه در دوره قاجار
۴۰	 اولین وزارتخانه و اولین هیأت دولت
۴۱	 دارالشورای کبرای دولت
۴۲	 تحولات تشکیلاتی دوران ناصری

فصل چهارم: ساختار سازمانی وزارت فرهنگ از آغاز تا انقلاب اسلامی

۴۵	 وزارت معارف، اوقاف و صنایع مستظرفه در سال ۱۲۸۹ ه. ش
۵۰	 وزارت فرهنگ در سال ۱۳۱۷ ه. ش
۵۰	 اداره هنرهای زیبا در سال ۱۳۲۸ ه. ش

۵۱	اداره کل هنرهای زیبا در سال ۱۳۲۹ ه ش
۵۱	وزارت فرهنگ و هنر در سال ۱۳۴۳ ه ش
۵۳	سازمان وظایف وزارت فرهنگ و هنر در سال ۱۳۴۳ ه ش
۶۰	آخرین تغییرات تشکیلاتی در وزارت فرهنگ و هنر تا شهریور ۱۳۵۷ ه ش
۶۶	نمودار سازمانی اداره کل هنرهای زیبای کشور در سال ۱۳۲۹ ه ش
۶۷	نمودار سازمانی وزارت فرهنگ و هنر در سال ۱۳۴۳ ه ش
۶۸	نمودار سازمانی وزارت فرهنگ و هنر در شهریورماه ۱۳۵۷ ه ش

فصل پنجم: ساختار سازمانی وزارت اطلاعات و جهانگردی از آغاز تا انقلاب اسلامی

۶۹	اداره کل انتشارات و تبلیغات در سال ۱۳۲۲ ه ش
۷۱	وزارت اطلاعات در سال ۱۳۴۲ ه ش
۷۳	سازمان جلب سیاحان در سال ۱۳۴۳ ه ش
۷۵	وزارت اطلاعات و جهانگردی در سال ۱۳۵۳ ه ش
۷۷	سازمان وظایف معاونت‌های وزارت اطلاعات و جهانگردی در سال ۱۳۵۳ ه ش
۸۴	ساختار سازمانی واحدهای خارج از مرکز (استان‌ها)
۸۴	وزارت اطلاعات و جهانگردی در سال ۱۳۵۷ ه ش
۹۰	سازمان‌های وابسته به وزارت اطلاعات و جهانگردی
۹۵	شوراهای وابسته به وزارت اطلاعات و جهانگردی
۹۶	نمودار سازمانی وزارت اطلاعات در آبان‌ماه ۱۳۵۱ ه ش
۹۷	نمودار سازمانی سازمان جلب سیاحان در اردیبهشت ۱۳۴۸ ه ش
۹۸	نمودار سازمانی وزارت اطلاعات و جهانگردی در سال ۱۳۵۳ ه ش
۹۹	نمودار سازمانی وزارت اطلاعات و جهانگردی در سال ۱۳۵۷ ه ش

بخش سوم: سیر تحولات ساختاری و تشکیلاتی عرصه فرهنگ و هنر پس از انقلاب اسلامی

فصل ششم: از وزارت ارشاد ملی تا وزارت ارشاد اسلامی

وزارت ارشاد ملی در سال ۱۳۵۸ هـ ش	۱۰۳
سازمان وظایف معاونت‌های وزارت ارشاد ملی در سال ۱۳۵۸ هـ ش	۱۰۴
واحدهای استانی وزارت ارشاد ملی در سال ۱۳۵۹ هـ ش	۱۰۸
سازمان‌های وابسته به وزارت ارشاد ملی در سال ۱۳۵۸ هـ ش	۱۱۰
شوراهای وابسته به وزارت ارشاد ملی	۱۱۱
وزارت فرهنگ و آموزش عالی در سال ۱۳۵۸ هـ ش	۱۱۱
وزارت ارشاد اسلامی در سال ۱۳۵۹ هـ ش	۱۱۱
سازمان وظایف وزارت ارشاد اسلامی بنا بر نمودار سازمانی سال ۱۳۶۱ هـ ش	۱۱۶
واحدهای استانی وزارت ارشاد اسلامی در سال ۱۳۶۲ هـ ش	۱۲۸
سازمان‌های وابسته به وزارت ارشاد اسلامی در سال ۱۳۶۱ هـ ش	۱۳۰
شوراهای وابسته به وزارت ارشاد اسلامی	۱۳۵
نمودار سازمانی وزارت ارشاد ملی در سال ۱۳۵۸ هـ ش	۱۳۷
نمودار سازمانی وزارت ارشاد اسلامی در سال ۱۳۶۱ هـ ش	۱۳۸

فصل هفتم: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی از سال ۱۳۶۶ تا ۱۳۸۹ هـ ش

وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در سال ۱۳۶۶ هـ ش	۱۳۹
سازمان وظایف وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی مطابق با نمودار مصوب سال ۱۳۶۷ هـ ش	۱۴۳
واحدهای استانی و خارج از کشور وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در سال ۱۳۷۰ هـ ش	۱۴۹
سازمان‌های وابسته به وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در سال ۱۳۶۷ هـ ش	۱۵۱

- شوراهای وابسته به وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی ۱۵۳
- تصویب نمودار سازمانی در سال ۱۳۸۳ هـ ش ۱۵۴
- الف- تغییرات واحدهای ستادی زیر نظر وزیر ۱۵۴
- ب- تغییرات در سطح معاونت‌ها ۱۵۶
- ج- تغییرات در سطح ادارات کل استانی ۱۶۰
- تقویت واحدهای خارج از مرکز و توسعه اختیارات نهادهای تصمیم‌گیر استانی براساس مصوبه شماره ۲۳۸/د ش مورخ ۱۳۷۰/۵/۱۹ شورای عالی اداری ۱۶۲
- انتقال وظایف اجرایی وزارتخانه به واحدهای استانی براساس مصوبه شماره ۱۹۰۱/۱۸۱۵۲۶ مورخ ۱۳۸۱/۱۰/۳ شورای عالی اداری ۱۶۳
- د- تغییرات در سطح سازمان‌های وابسته ۱۶۷
- ه- تغییرات در سطح دبیرخانه‌ها و شوراهای وابسته به وزارتخانه ۱۸۲
- وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در سال ۱۳۸۵ هـ ش ۱۸۴
- سازمان وظایف وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در سال ۱۳۸۵ هـ ش ۱۸۹
- واحدهای استانی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در سال ۱۳۸۵ هـ ش ۱۹۴
- سازمان‌های وابسته به وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در سال ۱۳۸۵ هـ ش ۱۹۴
- شوراهای وابسته به وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی ۱۹۴
- تغییرات در ساختار و تشکیلات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی از سال ۱۳۸۳ تا ۱۳۸۵ هـ ش ۱۹۵
- الف- تغییرات واحدهای ستادی زیر نظر وزیر ۱۹۵
- ب- تغییرات در سطح معاونت‌ها ۱۹۵
- ج- تغییرات در سطح ادارات کل استانی ۱۹۵
- د- تغییرات در سطح سازمان‌های وابسته ۱۹۶
- ه- تغییرات در سطح دبیرخانه‌ها و شوراهای وابسته به وزارتخانه ۱۹۶
- سازمان وظایف وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در سال ۱۳۸۸ هـ ش ۱۹۶

واحدهای استانی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در سال ۱۳۸۸ هـ ش	۱۹۹
سازمان‌های وابسته به وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در سال ۱۳۸۸ هـ ش	۱۹۹
تغییرات در ساختار و تشکیلات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی از سال ۱۳۸۵ تا ۱۳۸۸ هـ ش	۱۹۹
الف- تغییرات واحدهای ستادی زیر نظر وزیر	۱۹۹
ب- تغییرات در سطح معاونت‌ها	۲۰۰
ج- تغییرات در سطح ادارات کل استانی (به همراه مختصری از تاریخچه تشکیلات تفصیلی و تعداد پست‌های مرکز و استان‌ها)	۲۰۱
د- تغییرات در سطح سازمان‌های وابسته	۲۰۴
هـ- تغییرات در سطح دبیرخانه‌ها و سوراخ‌های وابسته به وزارتخانه	۲۰۴
وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در سال ۱۳۸۹ هـ ش و تغییرات آن	۲۰۴
مراکز عمومی غیر دولتی وابسته به وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی	۲۰۶
نمودار سازمانی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در سال ۱۳۶۷ هـ ش	۲۰۸
نمودار سازمانی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در بهمن ۱۳۸۲ هـ ش	۲۰۹
نمودار سازمانی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در سال ۱۳۸۵ هـ ش	۲۱۰
نمودار سازمانی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در سال ۱۳۸۸ هـ ش	۲۱۱

بخش چهارم: وزرای عرصه فرهنگ و هنر

فصل هشتم: وزرای معارف، اوقاف و صنایع مستظرفه- فرهنگ- فرهنگ و هنر- اطلاعات و جهانگردی

(پیش از انقلاب اسلامی) ۲۱۵

فصل نهم: وزرای ارشاد ملی- ارشاد اسلامی- فرهنگ و ارشاد اسلامی (پس از انقلاب اسلامی) ۲۲۱

منابع و مآخذ ۲۲۸

سخن ناشر

«بی‌شک بالاترین و والاترین عنصری که در موجودیت هر جامعه دخالت اساسی دارد، فرهنگ آن جامعه است. اساساً فرهنگ هر جامعه، هویت و موجودیت آن جامعه را تشکیل می‌دهد و با انحراف فرهنگ، هرچند جامعه از بعدهای اقتصادی، سیاسی، صنعتی و نظامی قدرتمند و قوی باشد ولی پوچ و میان تهی است. اگر فرهنگ جامعه‌ای وابسته و مرتزق از فرهنگ غرب باشد، ناچار دیگر ابعاد آن جامعه به جانب مخالف گرایش پیدا می‌کند و بالاخره در آن مستهلک می‌شود و موجودیت خود را در تمام ابعاد از دست می‌دهد.» (امام خمینی (ره)، صحیفه نور، ج ۱۵: ۱۶)

اثر حاضر، نتیجه پژوهشی است در موضوع «تاریخچه و سیر تحول تشکیلاتی و ساختاری وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در یکصد سال اخیر» به کوشش علی بنیادی نائینی، رضا خانی و کمیل رودی که در قالب کتاب در اختیار علاقه‌مندان قرار می‌گیرد. یادآوری می‌شود، مطالب مندرج در کتاب حاضر، لزوماً منعکس‌کننده دیدگاه‌های پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات نیست.

پیشگفتار

آنچه همواره در هستی پایدار بوده، دگرگونی است؛ نه گذشتگان از امروز، تصویری این چنین که هستیم، در ذهن خود می‌پروراندند و نه آیندگان را توان تصور امروز ماست. تصویر گذشتگان و آیندگان از امروز، عرصه تجلی ماست. به دیگر سخن، دگرگونی از گذشته به آینده صحنه هنرنمایی گوهر وجود آدمیان در حال است. آگاهی از دو هویت گذشته و آینده، ما را در آرایه صادقانه خویشتن یاری می‌رساند، چه اینکه ما در کاروان زمان، آینده گذشتگان و گذشته آیندگانیم. از این رو، داشتن تصویر واضحی از گذشته به اهمیت تصویرسازی از آینده است.

فرهنگ به عنوان جهان ذهنی که در آن زندگی می‌کنیم، آن را تنفس می‌کنیم و حیات می‌یابیم، نیز از اصل دگرگونی برکنار نیست و پویاست. همین پویایی است که ما را از گذشته و آینده متفاوت و در عین حال به این هر دو، متصل می‌نماید. بدین سان، زمانی که پیشینیان را در عرصه فرهنگ به تصویر می‌کشیم، رسالت خویش را تدقیق می‌نماییم. گذشته و دگرگونی فرهنگ را می‌توان در پیشینه و تحولات ساختارها، وظایف و اداره حوزه فرهنگ باز شناخت.

آنچه پیش رو است تحولات ساختاری عرصه اداره فرهنگ است و بدیهی است این ساختار باید با توجه به اهداف و مقتضیات روز، مجدداً تغییر یابد. ادامه این راه، تبیین هدف و مقصود است. قله و جایگاهی است که قرار است به آن برسیم؛ اولین اقدام مهمی است که بر هر گونه طراحی تشکیلات اولویت تام دارد. اگر این مهم انجام نگیرد، هر گونه تشکیلات و ساختاری در عوض آنکه وسیله مناسبی باشد خود تبدیل به هدف می‌شود، همان عارضه‌ای که به نظر می‌رسد بسیاری از تشکیلات اداری را گرفتار خود نموده است.

اما هدف چیست؟ به نظر می‌رسد هدف تشکیلات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و نیز تشکیلات اداری باید رسیدن به اهداف چشم انداز بیست ساله باشد. این سند، بالاترین میثاق ملی است که تمامی آحاد مدیریتی کشور بر آن اتفاق نظر دارند.

هر تشکیلات خود را باید براساس میزان سهم و نقشی که در تحقق اهداف چشم انداز دارد، سنجش و ارزیابی کند، هیچ اصلاتی برای تشکیلات نمی‌توان قایل شد مگر آنکه کشور را در رسیدن به هدف‌های ایرانی- اسلامی خود مساعدت و یاری نماید. امید است این نگاه جامع و کامل به تحولات یکصد ساله تشکیلات فرهنگ کشور به عنوان تجربه‌ای بسیار ذی قیمت، بتواند از طریق طراحی ساختار و تشکیلاتی پویا برای عرصه فرهنگ و هنر موجبات تحقق چشم انداز بیست ساله را فراهم آورد.

محمد مهدی فداکار

معاون برنامه‌ریزی و توسعه

مقدمه

مستندسازی وقایع و اتفاقات گذشته همواره مورد توجه اندیشمندان و محققان بوده است. بی‌شک، اقدام در هر حوزه‌ای و کسب توفیق در آن، مبتنی بر مطالعات و مستندات پیشین است. اطلاعات تا زمانی که مستند نشده‌اند، پراکنده، غیر قابل دسترس، مبهم و ناکارآمد هستند و حتی منشأ نابسامانی کارها می‌باشند. مستندسازی، طبقه‌بندی و شکل‌دهی به اطلاعات، پردازشی است که اطلاعات را در دسترس و مفید می‌سازد.

از سویی دیگر تشکیلات و ساختارهای سازمانی به نوعی پاسخ سازمان‌ها به چالش‌ها و نیازهای محیط است. از این‌رو، پیشینه ساختاری هر سازمان را می‌توان پلی از گذشته به آینده و بیانگر تلاش‌های برنامه‌ریزان برای انطباق با محیط پیرامون دانست. بدین معنا، آگاهی از تاریخ تشکیلات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و مستندسازی سیر تحولات آن که در قالب جلد اول این کتاب به زیور طبع آراسته می‌گردد، ضرورتی است که از آن به عنوان «شناسنامه سازمانی» وزارت نام برده و این نگارش به واقع طی چنین مسیری است.

در بخش اول، سیری اجمالی در مفاهیم تشکیلات و ساختارهای سازمانی خواهیم داشت. هدف از این بخش، آشنایی با مباحث گوناگون در حوزه ساختار سازمانی و نحوه ورود آنها در عرصه دولت است. این بخش در دو فصل طراحی شده که فصل اول، به مبانی نظری ساختار سازمانی و فصل دوم

به رابطه دولت و ساختار سازمانی می‌پردازد.

در بخش دوم از تشکیل وزارتخانه در ایران و کجایی حضور فرهنگ در میان آنها باهم سخن می‌گوییم و اینکه، در سال ۱۲۵۷ هـ ش شش وزارتخانه به نام‌های وزارت امور خارجه، وزارت امور داخله، وزارت وظایف و علوم، وزارت جنگ، وزارت عدلیه و وزارت مالیه وجود داشته است؛ همچنین به دلیل این که بعد از چند دهه وزارت وظایف با انفکاک و ادغام‌هایی به وزارت معارف، اوقاف و صنایع مستظرفه تبدیل می‌شود، می‌توان ادعا نمود که امور فرهنگی به معنای عام در ذیل وزارت وظایف تعریف شده است.

پس از تبدیل و تغییر پیش گفته در سال ۱۲۸۹ هـ ش وزارت معارف، اوقاف و صنایع مستظرفه عهده‌دار امور فرهنگی می‌شود؛ در واقع این اول باری است که امور فرهنگی به معنای عام در سطح کلانی همچون وزارتخانه مدیریت می‌شود. حضور کلمه «فرهنگ» در عنوان وزارتخانه در سال ۱۳۱۷ هـ ش با تغییر نام وزارت معارف، اوقاف و صنایع مستظرفه به وزارت فرهنگ میسر می‌شود. از تحولات تشکیلاتی پس از این می‌توان دریافت که وزارت فرهنگ سال ۱۳۱۷ هـ ش هنوز با وزارت فرهنگی که تصور امروزی ماست، بسیار فاصله دارد.

در حقیقت مدیریت امور هنری در معنای امروزی، در قالب اداره‌ای با نام اداره هنرهای زیبا با مصوبه شورای عالی نگارش و هنرهای زیبا در ۲۴ آبان ماه ۱۳۲۸ هـ ش در وزارت فرهنگ به انجام می‌رسیده است.

در تاریخ دوم بهمن ماه ۱۳۲۹ هـ ش اداره هنرهای زیبا در تحولی روبه بالا به اداره کل هنرهای زیبای کشور تغییر می‌یابد. این اداره کل در سال ۱۳۴۰ هـ ش تحت نظر نخست وزیر قرار می‌گیرد. در آذرماه ۱۳۴۳ هـ ش براساس مصوبه مجلسین سنا و شورای ملی و با حذف وزارت فرهنگ و اداره کل هنرهای زیبای کشور دو وزارتخانه به نام وزارت فرهنگ و هنر و وزارت آموزش و پرورش ایجاد می‌گردد. فصل سوم و چهارم در این بخش پس از بیان مختصری پیرامون نحوه تشکیل وزارتخانه در ایران و تحولات مربوط به آن، شما را در جریان جزئیات آنچه آمد، قرار می‌دهد.

چون ساختار عرصه فرهنگ و هنر پس از انقلاب اسلامی از وزارت اطلاعات و جهانگردی متأثر

است، پیشینه ساختاری آن در قبل از انقلاب، در فصل پنجم مورد توجه قرار می‌گیرد؛ اینگونه که در ۱۱ تیرماه سال ۱۳۲۲ هـ ش، «اداره کل انتشارات و تبلیغات» تشکیل شده و براساس مصوبه مجلس شورای ملی در ۲۷ اسفند ماه ۱۳۴۲ هـ ش اداره کل مذکور به وزارت اطلاعات تغییر می‌یابد. با ادغام سازمان جلب سیاحان (ایجاد شده در سال ۱۳۴۳ هـ ش زیر نظر نخست وزیری) در وزارت اطلاعات در تیرماه ۱۳۵۳ هـ ش وزارت «اطلاعات و جهانگردی» شکل می‌گیرد. این همان وزارتی است که با نام وزارت ارشاد ملی در اوایل انقلاب پایه تشکیلاتی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی امروز می‌شود.

بخش سوم، ساختار و تشکیلات عرصه فرهنگ و هنر را در سال‌های پس از انقلاب اسلامی مورد بررسی قرار می‌دهد. در تاریخ ۱۳۵۷/۱۲/۱۷ هـ ش به موجب مصوبه شورای انقلاب اسلامی، وزارت فرهنگ و آموزش عالی از ادغام دو وزارتخانه «فرهنگ و هنر» و «وزارت علوم و آموزش عالی» تشکیل شد. سه ماه بعد وزارت اطلاعات و جهانگردی به وزارت ارشاد ملی تغییر نام می‌یابد. سال ۱۳۵۹ هـ ش سال تغییر نام وزارت ارشاد ملی به وزارت ارشاد اسلامی است. با این تغییر نام، تعدادی از واحدهای وزارت فرهنگ و آموزش عالی بنا بر مصوبه هیأت دولت منتزع و در این وزارتخانه ادغام گردید. با روند تفصیلی این تغییرات در فصل ششم روبه‌رو می‌شوید.

فصل هفتم فصلی است که قانون اهداف و وظایف وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، مصوب مجلس شورای اسلامی در تاریخ ۱۲ اسفند ماه ۱۳۶۵ هـ ش در آن آمده است. قانونی که به موجب آن نام وزارت ارشاد اسلامی به وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی تغییر یافت. بدین سان می‌توان گفت که در سیر تغییر و تحولات گوناگون، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی پس از انقلاب اسلامی از ادغام دو وزارتخانه فرهنگ و هنر و اطلاعات و جهانگردی تشکیل شده است.

از این سال به بعد، در عنوان این وزارت هیچ تغییری صورت نگرفت، اما ساختار و تشکیلات آن همواره نسیم تغییر را به خود دیده است. فصل هفتم شما را در معرض این نسیم قرار می‌دهد.

حرکت‌ها و اقدام در عرصه فرهنگ و هنر نه فقط برآمده از ساختارها که برآمده از انسان‌های متولی آن است. بخش چهارم به معرفی وزرای عرصه فرهنگ و هنر می‌پردازد. لازم به ذکر است نویسندگان در این بخش فارغ از شخصیت، دیدگاه و منش افراد، صرفاً در مقام معرفی متولیان این

عرصه بوده و ارزیابی و قضاوت در خصوص عملکرد ایشان را به مجال دیگری می‌سپارند.

در مسیر تهیه این کتاب با اهداف، وظایف، ساختارها و نمودارها و از همه مهم‌تر و بالاتر با تغییر و تبدیل‌ها روبه‌رو شدیم. گاه شگفت زده شدیم و گاه تأسف خوردیم، گاه خندیدیم و گاه ناراحت شدیم، اما همواره شیفته تحقق آرزویمان در مستندسازی تحولات تشکیلاتی این وزارت ماندیم و این مسیری شد تا یاد گرفتیم. امیدواریم شما نیز با مطالعه بیش از یک قرن تاریخچه و سیر تحول تشکیلاتی و ساختاری وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی مسیری این چنین پیموده و با ارایه نقطه نظرات سازنده‌تان، ما را در تدوین جلد دوم این کتاب که رویکردی تحلیلی دارد، یاری نمایید.

از راهنمایی‌های عزیزان گرانقدر آقایان دکتر همایون، مجید یارمند و دکتر فداکار معاونین اسبق و فعلی برنامه‌ریزی و توسعه وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی که زمینه تحقق آرزوی دیرینه ما را فراهم آوردند، صمیمانه تشکر می‌نماییم. همچنین از خانم‌ها فاطمه زبردست، فریبا مظفری و زهره خالقی‌فرد که با دقت موشکافانه‌ای زحمت جمع‌آوری، طبقه‌بندی و مستندسازی اطلاعات مربوط را برعهده داشته‌اند و سرکار خانم فاطمه میرجعفری که ویراستاری این مجموعه را تقبل نموده و سرکار خانم منیژه عبدالله‌زاده که حروفچینی این کتاب را انجام داده‌اند، سپاسگزاری نموده و تلاش‌های ایشان را ارج می‌نهمیم.

همچنین لازم است از مساعدت پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات به‌ویژه جناب آقای دکتر محمد رضا مرندی رئیس این پژوهشگاه در چاپ این اثر تقدیر و تشکر بعمل آید.

علی بنیادی نائینی

زمستان ۱۳۸۹

Bonuadi_naeini@yahoo.com